

ELINTARVIKEKETJUN KAUPPATAPALAUTAKUNTA

17.6.2024

SUOSITUS PITKÄKESTOISTEN SOPIMUSTEN PÄÄTTÄMISEHDOISTA JA NIIDEN KOHTUULLISUUDESTA

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta suositaa elintarvikeketjun toimijoille, että pitkäkestoisten sopimusten päättämisehdot laaditaan selkeiksi, yksiselitteisiksi ja sisällöltään kohtuullisiksi.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta korostaa, että sopimuksen irtisanominen ja purkaminen ovat eri asioita. Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen pääasiallinen päättämistapa on irtisanominen. Kun sopimus on irtisanottu, se loppuu sovitun irtisanomisajan jälkeen. Purkaminen puolestaan on sopimuksen poikkeuksellinen päättämistapa. Sopimuksen purkaminen tarkoittaa, että sopimussuhde lopetetaan välittömästi oikeusvaikutuksin. Jotta sopimus voidaan purkaa, se edellyttää aina olennaista sopimusrikkomusta.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta kiinnittää toimijoiden huomiota myös riidanratkaisulausekkeen kohtuullisuuteen. Välityslauseke esimerkiksi pientuottajan ja teollisuusyrityksen välisessä sopimuksessa saattaa tietyn edellytyksin olla kohtuuton, jos välityslauseke kuluriskin vuoksi käytännössä estää pientuottajaa hakemasta oikeussuojaa.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta on selvittänyt lihantuottajien ja lihateollisuuden välisiä sopimusasioita ja -ehtoja vuonna 2023. Lisäksi lautakunta on keväällä 2024 selvittänyt myös muiden kuin lihantuotantosektorin sopimusehtoja. Yhteensä viisitoista elintarviketeollisuusalan toimijaa on toimittanut lautakunnalle sopimusehtonsa. Lautakunta on päättänyt antaa suosituksen pitkäkestoisten sopimusten päättämisehdoista.¹

¹ Lautakunnan jäsen Ilkka Mäkelä ei ole osallistunut kananmuna-alan sopimusehtojen selvittämiseen.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunnan arvio

Elintarvikeketjun kauppapalautakunnalle toimitetuissa sopimuksissa on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta selkeät sopimuksen päättämisehdot. Tietyissä sopimuksissa ei ole selvästi eroteltu, tarkoitetaanko päättämisellä sopimuksen irtisanomista vai purkamista. Lisäksi joissakin sopimuksissa on verrattain lyhyt irtisanomisaika. Lautakunta suosittaa elintarvikeketjun toimijoille, että ne kiinnittävät huomiota pitkäkestoisten sopimusten päättämisehtojensa selkeyteen, irtisanomisajan pituuteen ja muutoinkin ehtojen kohtuullisuuteen sopimuksen heikomman osapuolen kannalta.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta huomauttaa, että sopimuksen päättäminen, etenkin sen purkaminen välittömin oikeusvaikutuksin, saattaa aiheuttaa olennaisia taloudellisia menetyksiä tuottajalle, kun tuotteelle ei välttämättä löydy vaihtoehtoista ostajaa. Tämä on vaarana etenkin siitä syystä, että Suomessa kauppa ja tietyt elintarviketeollisuuden sektorit ovat hyvin keskittyneitä.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta toteaa, että pitkäkestoisessa sopimuksessa on aina syytä sopia kirjallisesti tärkeimmistä kaupankäynnin ehdoista, kuten toimitusajoista, hinnoitteluperusteista ja sopimuksen päättämisehdoista. Sopimuksen päättämisehdot ovat pitkäkestoisen sopimuksen olennaisimpia ehtoja.

Päättämisehtojen terminologian osalta on syytä huomata, että sopimuksen irtisanominen ja purkaminen ovat eri asioita. Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen pääasiallinen päättämistapa on irtisanominen. Sopimusehdoissa on syytä selkeästi erottaa toistaiseksi voimassa olevaan sopimukseen sisältyvä irtisanomisoikeus ja sopimuksen purkaminen, joka edellyttää olennaista sopimusrikkomusta.

Kun sopimus on irtisanottu, sopimussuhde loppuu sovitun irtisanomisajan jälkeen. Jos sopimuksessa ei ole lainkaan irtisanomisehtoa, irtisanomisajan on oltava kohtuullinen. Kohtuullisen irtisanomisajan tulkinnanvaraisuuden ja siitä mahdollisesti aiheutuvien erimielisyyksien vuoksi lautakunta suosittaa, että sopimuksen irtisanomisehdoissa tulisi olla määriteltynä tietty irtisanomisaika. On kuitenkin huomattava, että jos sopimussuhteen vahvempi osapuoli on laatinut sopimusehdot yksipuolisesti ja irtisanomisaika on kovin lyhyt, irtisanomisehto voi olla tapauskohtaisesti kohtuuton ja siten hyvän kauppatavan vastainen. Myös sopimusehto, jolla rajoitetaan heikomman sopimusosapuolen oikeutta irtisanoa sopimus tai irtisanomisen oikeusvaikutusten syntymistä, voi olla hyvän kauppatavan vastainen.

Sopimus voidaan päättää myös purkamalla. Purkaminen on sopimuksen poikkeuksellinen päättämistapa. Sopimuksen purkaminen tarkoittaa, että sopimussuhde lopetetaan välittömin oikeusvaikutuksin. Jotta sopimus voidaan purkaa, se edellyttää aina olennaista sopimusrikkomusta. Purkamisehdot on hyvä täsmentää sopimuksessa.

Elintarvikeketjun kauppatapalautakunta korostaa, ettei sopimuksen yksipuolisesti laatinut vahvempi osapuoli saa väärinkäyttää purkamisehtoa suhteessa heikompaan osapuoleen. Siten menettely, jossa sopimuksen purkuperusteena käytetään seikkaa, joka ei ole olennainen sopimusrikkomus, on hyvän kauppatavan vastainen.

Riidanratkaisulauseke

Yritysten väliset erimielisyydet on usein järkevää ratkaista asianosaisten keskinäisin neuvotteluin. Muussa tapauksessa ne ratkaistaan sovittelussa, yleisessä tuomioistuimessa tai välimiesmenettelyssä. Jos sopimuksessa ei ole erikseen muuta sovittu, riita ratkaistaan tuomioistuimessa.

Kun kysymys on riidasta, jossa lain mukaan sovinto on sallittu, asianosaiset voivat sopia, että riita jätetään yleisen tuomioistuimen sijaan välimiesoikeuden ratkaistavaksi. Välimiesmenettelystä on sovittava kirjallisesti. Välimiesmenettelyssä annettava välitystuomio on lopullinen eli siihen ei voida hakea muutosta. Siten se on nopea tapa ratkaista yritysten väliset erimielisyydet. On kuitenkin huomattava, että välimiesmenettelyn kustannukset, mukaan lukien välimiesoikeuden palkkio, jäävät pääsääntöisesti hävinneen asianosaisten maksettavaksi.

Lautakunnalle toimitetuissa sopimuksissa riidanratkaisulausekkeissa on pääsääntöisesti sovittu, että mahdollinen riita ratkaistaan käräjäoikeudessa. Eräissä sopimuksissa on kuitenkin sovittu välimiesmenettelystä, mikä on monesti tarkoituksenmukainen tapa ratkaista liiketoiminnan riitoja. Lautakunta kuitenkin kiinnittää alan toimijoiden huomiota siihen, että välityslauseke esimerkiksi pientuottajan ja teollisuusyrityksen välisessä sopimuksessa saattaa tietyin edellytyksin olla kohtuuton, jos välityslauseke kuluriskin vuoksi käytännössä estää pientuottajaa hakemasta oikeussuojaa.

Asian käsittelyyn ovat osallistuneet elintarvikeketjun kauppatapalautakunnan puheenjohtaja professori Veikko Vahtera sekä jäsenet varatuomari Risto Airikkala, professori Niklas Bruun, professori Kirsi-Maria Halonen, insinööri Ilkka Mäkelä, toimitusjohtaja Hannu Pellinen ja oikeustieteen tohtori Kari-Pekka Syrjä.

Veikko Vahtera
puheenjohtaja

Paula Paloranta
sihteeri